

TİCARET ŞİRKETLERİNİN DENETİMİNE DAİR TÜZÜK TASLAĞI

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1 – (1) Bu Tüzüğün amacı; 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan ve faaliyet gösteren ticaret şirketleri ile kuruluşları ve faaliyetleri diğer kanunlarla düzenlenen ticaret şirketlerinin, Kanunda belirtilen işlemlerinin, Bakanlıkça denetlenmesine ilişkin ilkeleri ve usulleri düzenlemektir.

Dayanak

MADDE 2 - (1) Bu Tüzük, 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 3 – (1) Bu Tüzükte geçen;

- a) Bakan: Gümrük ve Ticaret Bakanı,
  - b) Bakanlık: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı,
  - c) Başkanlık: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığını,
  - ç) Denetim elemanı: Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi, Müfettişi ve Müfettiş Yardımcısını,
  - d) Denetim kanıtı: Ticaret şirketlerine ait ticari defterler, finansal tablolar, raporlar ve muhasebe kayıtları da dahil olmak üzere diğer yazışmalar, kayıtlar ve belgeler ile denetim kapsamında diğer gerçek ve tüzel kişilerden elde edilen bilgileri ve belgeleri,
  - e) Genel kurul: Anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit ve kooperatif şirketlerdeki genel kurulu, kollektif ve komandit şirketlerdeki ortaklar kurulunu ve gereğinde ortakların tümünü,
  - f) Kanun: 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununu,
  - g) Ortak: Anonim şirketlerin pay sahiplerini, diğer ticaret şirketlerinin ortaklarını,
  - ğ) Şirket sözleşmesi: Anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde esas sözleşmeyi, kollektif, komandit ve limited şirketlerde şirket sözleşmesini ve kooperatiflerde ana sözleşmeyi,
  - h) Ticaret şirketi: Kollektif, komandit, anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit ve kooperatif şirketi,
  - ı) Yönetim organı: Anonim şirketler ve kooperatif şirketlerde yönetim kurulunu, limited şirketlerde müdürü veya müdürleri, kollektif, komandit ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yöneticiyi,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Denetimin Amacı, Denetime Konu İşlemler ve Denetim İlkeleri

Denetimin amacı

MADDE 4 - (1) Bakanlıkça yapılacak denetimin amacı; ticaret şirketlerinin Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygun işlem yapmalarını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, Bakanlıkça ticaret şirketlerinin kuruluşundan sona ermesine kadar gerçekleşen işlemlerinin Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluğu araştırılır, uygunsuzlukların giderilmesi için rehberlik edilir, cezai sorumluluğu tespit edilenler yetkili makamlara, hukuki sorumluluğu tespit edilenler de genel kurul gündemine alınıp görüşülmek üzere şirketin yönetim organına bildirilir ve uygulamada ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesine yönelik tedbirler alınır.

Denetime konu işlemler

MADDE 5- (1) Ticaret şirketlerinin, Bakanlığın denetimine konu işlemleri aşağıda gösterilmiştir.

- a) Kuruluş işlemleri,
- b) Ticaret siciline tescil ve ilan işlemleri,
- c) Ticaret unvanına ve işletme adına ilişkin işlemler,
- ç) Ticari defterlere ilişkin işlemler,
- d) Birleşme, bölünme ve tür değiştirme işlemleri,
- e) Şirketler topluluğuna, bağlılığa ve hakimiyete ilişkin işlemler,
- f) Genel kurulun çağrılmasına, toplanmasına, karar almasına görevlerine ve yetkilerine ilişkin işlemler,
- g) Yönetim organının oluşumuna, toplanmasına, karar almasına, sorumluluğuna, görev ve yetkilerine yönelik işlemler,
- ğ) Denetçinin seçilmesine ilişkin işlemler,
- h) Şirket sözleşmesinin değiştirilmesine ilişkin işlemler,
- ı) Pay ve sermaye koyma borcuna ilişkin işlemler,
- i) Menkul kıymet işlemleri,
- j) Sermayenin artırılması, azaltılması ve tamamlanması işlemleri,
- k) Finansal tablolara, yıllık faaliyet raporlarına ve yedek akçelere yönelik işlemler,
- l) Kâr, kazanç ve tasfiye payına ilişkin işlemler,
- m) Elektronik ve bilgi toplumu hizmetlerine ilişkin işlemler,
- n) Sona erme ve tasfiyeye yönelik işlemler,
- o) Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere konu işlemler.

(2) Bu maddenin 1 inci fıkrasında sayılan işlemler, her bir ticaret şirketinin türüne göre ve bu türe bağlı özellikleri göz önünde bulundurularak denetlenir. Denetime konu işlemlerin ayrıntıları, Başkanlıkça hazırlanan ve Bakan tarafından onaylanan denetim rehberinde gösterilir. Bu rehber, denetlenenlere Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygun işlem yapmalarını özendirmek, yol göstermek ve denetim sırasında talep edilen bilgi ve belgelerin en kısa sürede denetim elemanlarına iletilmesini sağlamak amacıyla Bakanlığın veya Başkanlığın internet sitesinde yayımlanır.

(3) Kuruluşları ve faaliyetleri diğer kanunlarla düzenlenen ticaret şirketlerinin, bu maddenin 1 inci fıkrasında sayılan ancak ilgili kanunları uyarınca münhasıran yetkili bakanlık, kurul, kurum veya kuruluş tarafından denetlenmesi hüküm altına alınan işlem veya işlemleri Bakanlığın denetimi dışındadır.

Denetim ilkeleri

MADDE 6- (1) Ticaret şirketlerinin işlemleri; tarafsızlık, eşitlik, dürüstlük, gizlilik ve mesleki özen ilkelerine göre denetlenir.

- (2) Bu çerçevede;
- a) Denetim kanıtlarının toplanmasında, önyargısız ve tarafsız davranılır.
  - b) Toplanan kanıtlar, adil ve nesnel şekilde değerlendirilir.
  - c) Ulaşılan sonuçlar, yeterli ve uygun kanıtlara dayandırılır ve bu konuda azami mesleki özen ve dikkat gösterilir.
  - ç) Denetlenenlerin incelenen işlemler hakkındaki görüşleri alınır.
  - d) Denetim faaliyetleri yerine getirilirken kanun önünde eşitlik ilkesine uygun hareket edilir.
  - e) Denetim çalışmaları dürüstlük ve sorumluluk duygusu içinde yürütülür.
  - f) Denetim faaliyetlerinin yürütülmesi ve raporlanması aşamalarında gizliliğe riayet edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Denetim Teknikleri, Denetim Usulü ve Düzenlenecek Raporlar

Denetim teknikleri

MADDE 7- (1) Denetim elemanları, yeterli ve gerekli sayıdaki denetim kanıtlarını, aşağıdaki tekniklerin hepsini veya bir kısmını ya da bunlara benzer diğer denetim tekniklerini kullanarak toplarlar.

a) Varlık incelemesi: Ticaret şirketlerinin bilançosunda kayıtlı dönen ve duran varlıkların, fiilen mevcut bulunup bulunmadığının ve mevcudiyeti saptanan varlıkların ticaret şirketine ait olup olmadığının doğrulanması işlemidir.

b) Gözlem: Bazı denetim kanıtlarının elde edilmesi sürecinde, denetim elemanının hazır bulunması ve bu sürece nezaret etmesidir.

c) Doğrulama: Denetim elemanının, ticaret şirketi dışındaki kaynaklardan doğrudan doğruya ya da Başkanlık aracılığıyla yazılı bilgi almasıdır.

ç) Bilgi toplama: Denetim elemanının, denetim sürecinde ilgililerden yazılı veya sözlü olarak bilgi almasıdır.

d) Kayıt sisteminin yeniden kontrolü: Örneklemeler yoluyla kaynak belgelerin seçilmesi ve bu belgelerden hareketle muhasebe kayıt ortamında detaylı inceleme yapılarak işlemlerle ilgili kayıtların doğruluğunun araştırılmasıdır.

e) Yeniden hesaplama: Ticaret şirketi tarafından yapılan hesaplamaların denetim elemanı tarafından doğrulanmasıdır.

f) Belge incelemesi: İşlemlerle ilgili tüm kayıt ve belgelerin ayrıntılı olarak incelenmesidir.

g) Örnekleme: İşlemler grubu içerisindeki kalemlerin bütünü hakkında bilgi edinilebilmesi için bu grup içerisinde yer alan bazı kalemlerin seçilerek incelemeye alınmasıdır.

(2) Denetim kanıtları, ticaret şirketlerine ait tüm varlık, kaynak, gelir ve giderlerin gerçek olduğunu ve bunlara ilişkin bütün işlemlerin doğru tutarlarıyla ve gerçeğe uygun olarak kaydedildiğini, hakların ve yükümlülüklerin gerçek olduğunu, yapılan işlemlerin Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluğunu tespit etmek amacıyla toplanır.

Denetim usulü

MADDE 8- (1) Ticaret şirketlerinin işlemleri, Bakanlık denetim elemanlarınca denetlenir.

(2) Bakanlık, ticaret şirketlerinin denetimine resen veya ortakların yahut üçüncü şahısların istem, ihbar ve şikayetleri üzerine karar verebilir.

(3) Ticaret şirketlerinin işlemleri, şirketin merkezinde ve gerektiğinde şubelerinde veya ticari işletmesinde denetlenir. Ancak, denetimin belirtilen yerlerde yürütülmesine ilişkin koşulların yeterli ve uygun olmaması halinde denetim çalışmaları, denetim elemanının belirleyeceği yerde sürdürülür.

(4) Ticaret şirketine ait teknolojik alt yapının denetim çalışmaları için yeterli ve güvenli olması ve denetim elemanınca da şirket merkezinde denetim yapılmasına gerek görülmemesi halinde Başkanlığın uygun görüşü üzerine internet veya elektronik ağ üzerinden de denetim yapılabilir.

(5) Denetim elemanları, denetlediği ticaret şirketiyle iştirak, hakim yahut bağlı şirket ilişkisi içinde olan ve bu Tüzük kapsamına giren ticaret şirketlerinin de denetime dahil edilmesini gerekli görürlerse, durumu gerekçesiyle birlikte Başkanlığa bildirirler ve bu konuda izin isterler.

Düzenlenecek raporlar

MADDE 9 – (1) Bakanlık denetim elemanlarınca yapılan denetimler sonucunda aşağıdaki raporlar düzenlenir.

a) Teftiş Raporu: Ticaret şirketlerinin belli bir döneme ait işlemlerinin, örnekleme ve amaca uygun diğer denetim teknikleri kullanılarak, Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluğunun incelenmesi sonucunda düzenlenen rapordur.

b) İnceleme Raporu: Ticaret şirketlerinin, ihbara veya şikayete konu işlemlerinin amaca uygun denetim teknikleri kullanılarak, Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluğunun incelenmesi sonucunda düzenlenen rapordur.

c) Soruşturma Raporu: Denetim sırasında, kamu adına soruşturmayı ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğinin öğrenilmesi durumunda yetkili makamlara bildirilmek üzere düzenlenen rapordur.

(2) Denetim elemanlarınca, bu maddenin 1 inci fıkrası uyarınca düzenlenen raporlar Başkanlık bünyesinde oluşturulan Rapor Değerlendirme Komisyonlarınca değerlendirilmek üzere Başkanlığa sunulur.

(3) Ticaret şirketlerinin, kamu düzenine veya işletme konusuna aykırı işlemlerde veya bu yönde hazırlıklarda ya da muvazaalı iş ve faaliyetlerde bulunduğunun Bakanlık denetim elemanlarınca tespit edilmesi halinde Bakanlıkça fesih davası açılabilmesi için inceleme raporu düzenlenir.

(4) Denetim çalışmaları sonucunda;

a) İlgililerin hukuki sorumluluğunu gerektiren durumların tespit edilmesi halinde bu hususlar genel kurul gündemine alınarak ortakların bilgisine sunulması,

b) Diğer bakanlık, kurul, kurum ve kuruluşların görev alanına giren ve bunlar tarafından tedbir alınmasını veya denetim yapılmasını gerektiren durumların tespit edilmesi halinde ise yapılan tespitler yetkili birimlere bildirilmesi,
amacıyla teftiş veya inceleme raporlarında belirtilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Denetlenenlerin ve Diğer Gerçek ve Tüzel Kişilerin Yükümlülükleri

Denetlenenlerin yükümlülükleri

MADDE 10- (1) Ticaret şirketlerinin yönetim organlarının üyeleri, yönetimle görevlendirilen kişiler, komiteler ve çalışanlar; gizli dahi olsa yazılı veya elektronik ortamda tutulan her türlü defter, kayıt, dosya, tutanak ve belgeleri denetim elemanlarının talebi üzerine uygun süre içinde vermekle, incelemelerine hazır bulundurmakla veya gösterecekleri yere getirip denetim elemanınca gerekli görülmesi halinde tutanak karşılığında teslim etmekle, onaylı örneklerini vermekle, tutanakları imzalamakla, tüm bilgi işlem sistemini denetim amaçlarına uygun olarak açmakla, elektronik ortamda tutulan kayıtları okunabilir hale getirmekle, sözlü veya yazılı olarak sorulan hususlara ilişkin bilgileri ve cevapları vermekle, para ve para hükmündeki evrakı ve ayniyatı ilk talep halinde göstermekle, sayılmasına ve incelenmesine yardımcı olmakla, denetimin gereği gibi yürütülebilmesi için denetim elemanlarına görevleri süresince uygun bir çalışma yeri sağlamakla, gereken yardımı ve kolaylığı göstermekle ve diğer önlemleri almakla yükümlüdürler.

(2) Bu maddenin 1 inci fıkrasında geçen uygun süre 2 iş gününden az 10 iş gününden fazla olamaz. Bu süre, ticaret şirketinin işlem hacmi, organizasyon yapısı ve denetimin kapsamı göz önünde bulundurularak denetim elemanınca belirlenir ve yazılı veya sözlü olarak ilgililere bildirilir. Haklı sebeplerin varlığı halinde bu süre denetim elemanınca uzatılabilir.

(3) Denetim elemanlarınca istenilen defter, kayıt ve belgeler ile bunlara ilişkin bilgilerin belirlenen sürede verilmemesi veya eksik verilmesi ya da denetim elemanlarının görevlerini yapmalarının engellenmesi halinde bu fiillerden sorumlu olanlar denetim elemanınca yazılı olarak uyarılır. Uyarı yazısında, Kanunun 562 nci maddesinin 4 üncü fıkrası hükmüne aykırı davranışların cezai sorumluluğu gerektirdiği belirtilir. Söz konusu yazıyı tebellüğ etmekten kaçınan veya uyarı yazısına rağmen yükümlülüklerini yerine getirmeyenler hakkında ise kamu adına soruşturma ve kovuşturma yapılması için soruşturma raporu düzenlenir.

Diğer gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri

MADDE 11- (1) Kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamuya yararlı dernekler, noterler, bankalar, sigorta şirketleri ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, denetimin gereği olarak, denetim elemanı tarafından istenilen bilgileri, belgeleri, kayıtları ve raporları gerek elektronik ortamda gerekse de yazılı olarak vermekle ve gerekli yardımı sağlamakla yükümlüdürler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Denetim elemanlarının görevlendirilmeleri ve diğer hususlar

MADDE 12- (1) Denetim elemanlarının görevlendirilmeleri, çalışma biçimleri, düzenlenen raporların değerlendirilmesi ve raporlar üzerine yapılacak işlemler, 3/6/2011 tarihli ve 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 16 ncı maddesi uyarınca Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte düzenlenir.

Ticaret şirketlerinin tüzel kişiliğinin sona ermesi halinde denetim

MADDE 13- (1) Tüzel kişiliği sona eren ticaret şirketlerinin işlemleri, defterlerin ve belgelerin saklanma süresi göz önünde bulundurularak bu Tüzük hükümlerine göre Bakanlıkça denetlenebilir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler ve atıflar

MADDE 14- (1) 15/7/1972 tarihli ve 7/4656 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen ve 7/8/1972 tarihli ve 14269 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük, bu Tüzüğün yürürlüğe girmesiyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) Mevzuatta, 15/7/1972 tarihli ve 7/4656 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzüğe yapılan atıflar bu Tüzüğe yapılmış sayılır.

Yürürlük

MADDE 15- (1) 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına göre hazırlanıp, Danıştay tarafından incelenmiş olan bu Tüzük hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 16- (1) Bu Tüzük hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

GENEL GEREKÇE

13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında; ticaret şirketlerinin işlemlerinin, ilkeleri ve usulü bir tüzük ile belirlenerek Sanayi ve Ticaret Bakanlığı denetim elemanlarınca denetleneceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu hüküm, anılan Kanun'un 1534 üncü maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Öte yandan, 3/6/2011 tarihli ve 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2 nci maddesinin 1 inci fıkrasının (I) bendinde; şirketleri denetlemek Bakanlığın görevleri arasında sayılmış, anılan Kanun Hükmünde Kararnamenin 16 ncı maddesinin 1 inci fıkrasında; Bakanlık Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının, Başkan, Başkan Yardımcıları, Grup Başkanları ile Gümrük ve Ticaret Müfettişlerinden oluşacağı belirtilmiş, 3 üncü fıkrasının (c) bendinin 2 numaralı alt bendinde, yerli ve yabancı şirketlerin incelenmesi, denetimi ve soruşturulması görevi adı geçen Başkanlığa verilmiş, son olarak, geçici 2 nci maddesinin 5 inci fıkrasında da mevzuatta Gümrük Müsteşarlığına ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının bu Kanun Hükmünde Kararname ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığına devredilen birimlerinin görev ve yetkileri nedeniyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığına yapılmış olan atıfların Gümrük ve Ticaret Bakanlığına yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

640 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yukarıda yer verilen hükümleri uyarınca da 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında geçen "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı" ifadesi "Gümrük ve Ticaret Bakanlığı" şeklinde "denetim elemanları" ifadesi de "Gümrük ve Ticaret Müfettişleri" şeklinde uygulanacaktır.

Diğer taraftan, 30/10/2011 tarihli ve 28100 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan 2012 Yılı Programında, Türk Ticaret Kanunu'nun uygulanmasına yönelik ikincil mevzuatın çıkarılması sorumluluğu Gümrük ve Ticaret Bakanlığına verilmiş ve Bakanlığımıza verilen bu görev çerçevesinde de "Ticaret Şirketlerinin Denetimine Dair Tüzük Taslağı" hazırlanmıştır.

Tüzük Taslağının hazırlanmasına dayanak oluşturan, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına ilişkin gerekçede; geleneğe uygun olarak Bakanlık düzeyinde yapılan ve daha çok mevzuatın doğru uygulanmasına odaklanmış olan denetlemenin Sanayi ve Ticaret Bakanlığına verildiği, bu denetimin de uzman ve kariyer personel tarafından yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Gerekçede, geleneğe uygun ifadesinin kullanılmasının sebebi, sermaye şirketlerinin işlemlerinin, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1533 üncü maddesi hükmü gereğince 1/7/2012 tarihinde yürürlükten kalkacak olan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 274 üncü maddesine dayanılarak 15/7/1972 tarihli, 7/4656 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan "Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük" hükümlerine göre Bakanlık müfettişlerince denetlenmesidir.

Bakanlığın ticaret şirketleri üzerindeki denetiminin amacı; Kanunun gerekçesinde de ifade edildiği üzere, ticaret şirketlerinin işlemlerinin mevzuata uygunluğunun sağlanmasıdır. Bu amaca ulaşılabilmesi için yapılacak olan denetimin ilkeleri, usulü ve tekniği uluslararası denetim standartları ile Bakanlık Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının bu alandaki kazanmış olduğu deneyim ve bilgi birikimi göz önünde bulundurularak bu Tüzükte belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılacak denetimler sonucunda; ticaret şirketlerinin işlemlerinin Türk Ticaret Kanununa ve bu Kanuna dayanılarak (ticaret şirketlerine yönelik) çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluk düzeyi tespit edilecek, anılan düzenlemelere aykırı işlemlerin yapıldığının

tespiti halinde ise Kanuna uygun işlem yapılmasını teminen gerekli tedbirler alınacak ve aynı zamanda şirketlerin Kanuna uygun işlem yapmaları için yol gösterici nitelikte rehberlik hizmeti verilecektir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Maddede, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının son cümlesi hükmüne uygun olarak Tüzüğün amacı ve kapsamı belirtilmiştir.

Tüzüğün amacı, ticaret şirketlerinin Kanun'da belirtilen işlemlerinin, Bakanlıkça denetlenmesine ilişkin ilkeleri ve usulleri belirlemektir. Bu Tüzük kapsamında denetlenecek ticaret şirketleri ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan ve faaliyet gösteren ticaret şirketleri ile kuruluşları ve faaliyetleri diğer kanunlarla düzenlenen ticaret şirketleridir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabi ticaret şirketleri, kuruluşları ve faaliyetleri diğer kanunlarla düzenlenen ticaret şirketlerine örnek olarak gösterilebilecektir.

Maddede bu ayırımın yapılmasının sebebi, kuruluşları ve faaliyetleri diğer kanunlarla düzenlenen ticaret şirketlerinin denetimi konusunda ilgili kanunları uyarınca yetkilendirilen Bakanlık, kurum, kurul veya kuruluşların görev alanına müdahale etmemektir ki bu husus Tüzüğün 5 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında da vurgulanmıştır. Bununla birlikte, bu şirketlerin Türk Ticaret Kanununa tabi olan ve ilgili kanunları uyarınca yetkilendirilen kuruluşların denetim kapsamında bulunmayan işlemleri ise Bakanlıkça bu Tüzük hükümlerine göre denetlenecektir.

Konuyu örneklemek gerekirse; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda; anonim şirket şeklinde kurulacak sigorta şirketlerinin kuruluşuna, teşkilatına, ana sözleşme değişikliklerine, tasfiyelerine ve birleşmelerine yönelik düzenlemelere yer verilmiş ve bu şirketlerin faaliyetlerinin, varlıklarının, iştiraklerinin, alacaklarının, öz kaynaklarının, borçlarının, kâr ve zarar hesapları arasındaki ilginin ve dengenin, malî bünyeleri ile idarî yapılarını etkileyen diğer tüm unsurların, tahsil edilen primler ile birikimlerin değerlendirilmesi ve korunması ile aktüeryal ve finansal hesap ve dengelerin, sigorta denetleme uzmanları, sigorta denetleme aktüerleri ile bunların yardımcıları tarafından denetleneceği hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede, birer ticaret şirketi olan sigorta şirketlerinin, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu uyarınca münhasıran Sigorta Denetleme Kurulu tarafından denetlenmesi hüküm altına alınan işlemleri adı geçen Kurul tarafından denetlenecek, ancak bu şirketlerin Türk Ticaret Kanununa tabi işlemleri (genel kurul ve yönetim kurulu toplantıları, ortakların bilgi edinme hakları, tescile ve ilana tabi hususların ticaret siciline tescili ile Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilanı, internet sitesinde yer alacak bilgiler gibi) ise bu Tüzük hükümlerine göre Bakanlıkça denetlenecektir.

MADDE 2- Maddede, Tüzüğün hazırlanmasına dayanak oluşturan Kanun maddesi belirtilmiştir.

MADDE 3- Maddede, Tüzükte geçen bazı terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

MADDE 4- Maddede, Bakanlıkça yapılacak denetimin amacı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 210 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına ilişkin gerekçe göz önünde bulundurularak, ticaret şirketlerinin Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygun işlem yapmalarını sağlamak şeklinde belirlenmiştir. Çünkü, anılan maddenin gerekçesinde de ifade edildiği üzere, denetimin odaklandığı konu işlemlerin doğru yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda; ticaret şirketlerinin kuruluşundan sona ermesine kadar

gerçekleşen işlemlerinin Kanuna ve Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluğu araştırılacak, uygunsuzlukların giderilmesi için rehberlik edilecek, cezai sorumluluğu tespit edilenler yetkili makamlara, hukuki sorumluluğu tespit edilenler de genel kurula bildirilecek ve uygulamada ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

MADDE 5- Maddenin 1 inci fıkrasında, ticaret şirketlerinin Bakanlığın denetimine konu işlemleri ana başlıklar halinde sayılmış, 2 nci fıkrası hükmünde de ana başlıklar halinde sayılan denetim konularının, her bir ticaret şirketinin türüne göre ve bu türe bağlı özellikleri göz önünde bulundurularak denetleneceği belirtilmiştir. Denetime tabi tutulacak işlemlerin ayrıntıları ise Başkanlıkça hazırlanacak ve Bakan tarafından onaylanacak denetim rehberine bırakılmıştır. Bunun sebebi, Bakanlığın denetimine tabi olan ve Kanunun ilgili maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenen işlemlerin Tüzükte tekrar edilmesini önlemek ve tüzüklerin çıkarılma amacına da (Kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek) uygun hareket etmektir.

Konuyu örneklemek gerekirse, ticari defterlere ilişkin işlemler 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 64 ila 88 inci maddelerinde ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda, Bakanlık denetim elemanlarınca; defter tutma yükümlülüğünün Kanuna uygun şekilde yerine getirilip getirilmediği (64/1.madde), şirketle ilgili olarak gönderilen her türlü belgenin kopyasının saklanıp saklanmadığı (64/2.madde), ticari defterlerin, açılış ve kapanış onaylarının Kanuna uygun şekilde yaptırılıp yaptırılmadığı (64/3.madde), hileli envanter çıkarılıp çıkarılmadığı (66.madde), yıl sonu finansal tabloların Kanuna uygun içerikte ve şekilde düzenlenip düzenlenmediği (68-73.maddeler), finansal tablolarda yer alan varlıklar ile borçların Kanunda belirtilen değerlendirme ilkelerine uygun olarak değerlendirilip değerlendirilmediği (78-81.maddeler), ticari defterlerin ve ticari defterlere geçirilen kayıtların dayanağını oluşturan belgelerin Kanuna uygun şekilde saklanıp saklanmadığı (82.madde), ticari defterlerin tutulmasında Türkiye Muhasebe Standartlarına uyulup uyulmadığı (88.madde), incelenecektir.

Maddenin 3 üncü fıkrasında, kuruluşları ve faaliyetleri diğer kanunlarla düzenlenen ticaret şirketlerinin, bu maddenin 1 inci fıkrasında sayılan ancak ilgili kanunları uyarınca münhasıran yetkili bakanlık, kurul, kurum veya kuruluş tarafından denetlenmesi hüküm altına alınan işlem veya işlemlerinin Bakanlığın denetimi dışında kaldığı belirtilmiş ve bu Tüzüğün amaç ve kapsam maddesine paralel düzenleme yapılmıştır. Konuya ilişkin örneğe bu Tüzüğün 1 inci maddesine ilişkin gerekçe kısmında yer verilmiştir.

MADDE 6- Maddede, ticaret şirketlerinin işlemlerinin denetlenmesinde uyulacak ilkeler, bu konudaki uluslararası denetim standartları ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının bu konudaki deneyimi ve bilgi birikimi göz önünde bulundurularak belirlenmeye çalışılmıştır.

MADDE 7- Maddenin 1 inci fıkrasında; ticaret şirketlerine ait işlemlerin Kanuna ve kanuna dayanılarak çıkarılan düzenleyici işlemlere uygunluk düzeyinin ölçülmesinde kullanılacak denetim kanıtlarının, hangi denetim tekniklerinden yararlanılarak toplanacağı bu konudaki uluslararası uygulamalar göz önünde tutularak belirlenmiş, 2 nci fıkrasında da kanıtların toplanmasındaki amaç belirtilmiştir.

MADDE 8- Maddenin 1 inci fıkrasında; Bakanlığın ticaret şirketlerinin işlemleri üzerindeki denetim yetkisinin bu konuda uzman ve kariyer sahibi olan denetim elemanlarınca kullanılacağı hüküm altına alınmıştır.

Maddenin 2 nci fıkrasında; Bakanlığın ticaret şirketlerinin denetimine nasıl karar vereceği belirtilmiştir.

Maddenin 3 üncü fıkrasında; ticaret şirketlerinin işlemlerinin, şirketin merkezinde ve gerektiğinde şubelerinde veya ticari işletmesinde de denetleneceği, ancak denetimin belirtilen yerlerde yürütülmesine ilişkin koşulların yeterli ve uygun olmaması halinde ise denetim çalışmalarının, denetim elemanının belirleyeceği yerde sürdürüleceği hüküm altına alınmıştır.

Maddenin 4 üncü fıkrasında; bilgi işlem teknolojisindeki gelişmeler de göz önünde tutularak terminolojide e-denetim şeklinde ifade edilen denetim usulüne de olanak tanınmıştır. Bu denetimin gerçekleştirilebilmesi için üç şartın bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir. Birinci şart, ticaret şirketine ait teknolojik alt yapının denetim çalışmaları için yeterli ve güvenli olması, ikinci şart, denetim elemanınca şirket merkezinde denetim yapma gerekliliğinin olmadığına anlaşılması bir başka deyişle denetimin gereği gibi sonuçlandırılmasına yönelik denetim kanıtlarının şüpheye yer vermeyecek şekilde internet veya elektronik ağ üzerinden elde edilebilmesi, üçüncü ve son şart da denetim elemanının bu yöndeki talebinin Başkanlıkça uygun görülmesidir.

Maddenin 5 inci fıkrasıyla; denetim elemanlarına gerekli görmeleri halinde denetlediği ticaret şirketiyle iştirak, bağlı yahut hakim şirket ilişkisi içinde olan ticaret şirketlerini de denetleme imkanı verilmektedir. Ancak, bu durumun gerekçesiyle birlikte Başkanlığa bildirilmesi ve Başkanlıktan izin alınması gerekmektedir.

MADDE 9- Maddenin 1 inci fıkrasında; Bakanlık denetim elemanları tarafından yapılan denetim çalışmaları sonucunda düzenlenecek rapor türlerine yer verilmiş, 2 nci fıkrasında; 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 16 ncı maddesinin 6 ncı fıkrası hükmüne uygun olarak denetim elemanlarınca düzenlenen raporların, Başkanlık bünyesinde oluşturulan Rapor Değerlendirme Komisyonlarınca değerlendirilmek üzere Başkanlığa sunulacağı belirtilmiş, 3 üncü fıkrasında; ticaret şirketlerinin, kamu düzenine veya işletme konusuna aykırı işlemlerde veya bu yönde hazırlıklarda ya da muvazaalı iş ve faaliyetlerde bulunduğu Bakanlık denetim elemanlarınca tespit edilmesi halinde bu şirketler aleyhine Bakanlıkça fesih davası açılabilmesi için inceleme raporu düzenleneceği, 4 üncü fıkrasının (a) bendinde; ilgililerin (kurucuların, yönetim organı üyelerinin, tasfiye memurlarının, işlem denetçilerinin, denetçilerin, yöneticilerin ve Kanunda sayılan diğer kişilerin) hukuki sorumluluğunu gerektiren durumların tespit edilmesi halinde, bu hususların şeffaflık ve hesap verme ilkeleri çerçevesinde genel kurul gündemine alınarak ortakların bilgisine sunulması, (b) bendinde de diğer bakanlık, kurul, kurum ve kuruluşların görev alanına giren ve bunlar tarafından tedbir alınmasını veya denetim yapılmasını gerektiren durumların tespit edilmesi halinde ise yapılan tespitlerin idarenin bütünlüğü çerçevesinde yetkili birimlere bildirilmesi amacıyla teftiş veya inceleme raporlarında belirtileceği hüküm altına alınmıştır.

MADDE 10- Maddede, 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 16 ncı maddesinin 5 inci fıkrası hükmü ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 562 nci maddesinin 4 üncü fıkrası hükmü göz önünde bulundurularak denetimin sağlıklı ve etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için denetlenenlerin yükümlülükleri ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında, ticaret şirketlerinin yönetim organı üyelerinin, yönetimle görevlendirilen kişilerin, komitelerin ve çalışanların; gizli dahi olsa yazılı veya elektronik ortamda tutulan her türlü defter, kayıt, dosya, tutanak ve belgeleri denetim elemanlarının talebi üzerine uygun süre içinde vermekle yükümlü oldukları belirtilmiş, ikinci fıkrasında, uygun sürenin 2 iş gününden az 10 iş gününden fazla olamayacağı, sürenin ticaret şirketinin işlem hacmi, organizasyon yapısı ve denetimin kapsamı göz önünde bulundurularak denetim

elemanınca belirleneceği ve yazılı veya sözlü olarak ilgililere bildirileceği, haklı sebeplerin varlığı halinde ise bu sürenin denetim elemanınca uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu sürenin, örneğin 5 iş günü şeklinde belirlenmemesinin sebebi, denetime tabi ticaret şirketlerinin işlem hacimlerinin ve organizasyon yapılarının birbirinden farklı olması ve ayrıca denetim kapsamına (teftiş ve inceleme) göre de talep edilecek belgelerin nicelik olarak değişiklik göstermesidir. Böyle bir süre belirlendiği durumda 5 günlük süre bazı ticaret şirketleri için gereğinden fazla uzun bazı ticaret şirketleri için de gereğinden kısa olabilecektir. Maddenin üçüncü fıkrasında, denetim elemanlarınca istenilen defter, kayıt ve belgeler ile bunlara ilişkin bilgilerin belirlenen sürede verilmemesi veya eksik verilmesi ya da denetim elemanlarının görevlerini yapmalarının engellenmesi halinde bu fiillerin Kanununun 562 nci maddesinin 4 üncü fıkrası hükmü uyarınca cezai sorumluluğu gerektirdiğinin bildirileceği, söz konusu bildirim almaktan kaçınanlar veya uyarı yazısına rağmen yükümlülüklerini yerine getirmeyenler hakkında da kamu adına soruşturma ve kovuşturma yapılması için soruşturma raporu düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

MADDE 11- Maddeyle, denetim çalışmalarının sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılabilmesini teminen, gerek ticaret şirketleri nezdinde edinilen kanıtların doğruluğunu karşılaştırmak gerekse şirket kayıtları üzerinden elde edilmesi mümkün olmayan veya olamayan kanıtlara ulaşılabilmesi için diğer gerçek ve tüzel kişilerin denetimin gerektirdiği bilgi, belge ve raporları denetim elemanlarının talebi üzerine vermeleri hüküm altına alınmıştır.

MADDE 12- Maddeyle, denetim elemanlarının görevlendirilmeleri, çalışma biçimleri, düzenlenen raporların değerlendirilmesi ve raporlar üzerine yapılacak işlemler, ticaret şirketlerinin denetiminin yanında bir çok alanda denetim görev ve yetkisi bulunan Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının bu konularda yapacağı düzenlemelerde yeknesaklığın sağlanması amacıyla 3/6/2011 tarihli ve 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 16 ncı maddesi uyarınca Bakanlıkça hazırlanacak yönetmeliğe bırakılmıştır.

MADDE 13- Maddeyle, tüzel kişiliği sona eren ticaret şirketlerinin işlemlerinin de Kanun gereği defterlerin ve belgelerin saklanma süresi içinde denetlenebilmesi olanağı getirilmiştir. Bu düzenleme sayesinde, tüzel kişiliği sona eren ticaret şirketlerinin gerek yönetim organı üyeleri gerekse de tasfiye memurları şirketin tüzel kişiliğinin sona erdiğini ileri sürerek tüzel kişiliğin sona erdiği tarih öncesinde yaptıkları işlemleri denetim dışında bırakamayacaklardır.

MADDE 14- Maddenin 1 inci fıkrasıyla; 15/7/1972 tarihli, 7/4656 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan “Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük”ün yürürlükten kaldırıldığı, 2 nci fıkrasıyla da, yürürlükten kaldırılan Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzüğe mevzuatta yapılan atıfların bu Tüzüğe yapılmış sayılacağı belirtilmiştir. Mevzuatta yapılan atıflara, Umumi Mağazaların Denetimine Dair Tüzükte yapılan atıf örnek olarak gösterilebilecektir.

MADDE 15- Maddede, Tüzüğün yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.

MADDE 16- Yürütme maddesidir.